

ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ, ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ (*)

ΥΠΟ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΥ.

Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ τοῦ θέματος τοῦ Προσηλυτισμοῦ, ἐκτὸς τῆς γενικωτέρας θεολογικῆς καὶ ἄλλης συζητήσεως τοῦ ὅλου ζητήματος, σημασίαν ἰδιαιτέραν ἔχει καὶ ὁ καθορισμὸς συγκεκριμένων τινῶν χαρακτήρων αὐτοῦ, οἵτινες καὶ ἐμφανίζουσιν αὐτὸν ὡς καθεστῶς «παραεκκλησιαστικὸν» ὑποπτον καὶ ἀπόβλητον. Καὶ ὑποπτον μὲν ἐν τῷ ὄμματι ὀλοκλήρου τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἐὰν ἔτι ἐκασταχοῦ ἀσκῆται οὗτος καὶ χαίρῃ ὑπολήψεως καὶ τυγχάνῃ θεολογικῆς καὶ ἄλλης εὐρυτέρας δικαιολογήσεως, τοποθετούμενος μεταξὺ τῶν ἀναφαιρέτων, ὡς εἶδομεν, τῆς Ἐκκλησίας εὐθυνῶν ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτῆς, καὶ θεωρούμενος ὡς ἡ φυσικωτέρα ἐκδήλωσις τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν προσφερομένης ὑπηρεσίας, ὡς συμβαίνει καὶ διὰ τὸν λοιπὸν μὲν καθόλου Δυτικὸν Χριστιανισμὸν, μάλιστα δὲ καὶ κυρίως διὰ τὴν Λατινικὴν Δύσιν, ἀπόβλητον δὲ κυρίως, ἐὰν ἄχι βεβαίως δι' ὀλόκληρον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον, τοῦλάχιστον ὅμως διὰ τὴν ὑγιῶς σκεπτομένην μερίδα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ διὰ τὰς θιγομένας ἐκ τούτου Ἐκκλησίας, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

Ἀναφέρομεν προλαβόντως τὴν οὐσιώδη διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας καὶ τοῦ Προσηλυτισμοῦ. Ὅ,τι καθιστᾷ τὴν Χριστιανικὴν Μαρτυρίαν πράξιν περικλείουσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἀξίαν, εἶναι τοῦτο μὲν ἡ ἱερότης τοῦ εὐαγγελικοῦ σκοποῦ, οὗτινος στοιάζεται αὕτη. τοῦτο δὲ ἡ τιμιότης καὶ ἀκεραϊότης τῶν μέσων, φυσικῶν ὅσον καὶ ὑπερφυσικῶν, προσέτι δὲ καὶ τεχνικῶν καὶ ἄλλων εὐρυτέρας, ἅτινα χρησιμοποιοῖ αὕτη.

Ἀντιθέτως ὅ,τι καθιστᾷ τὸν Προσηλυτισμὸν πράξιν ἠθικῶς ἀνεδαφικὴν εἶναι γενικώτερον ὁ τρόπος ἐνεργείας κατ' αὐτὸν καὶ δὴ περισσότερον συγκεκριμένως τὰ μέσα ὅσα χρησιμοποιοῖ, συμπεριλαμβανομένων καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν συνήθων μεθόδων βίας, ἐξαναγκασμοῦ, δωροδοκίας, ἐκφοβισμοῦ, παραπλάνησεως, ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐνισχύσεως, κοινωνικῆς συμπαραστάσεως, ψυχικῶν πιέσεων κλπ. Δὲν θὰ μακρηγορήσωμεν ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων, τῶν ἐπαρκῶς γνωστῶν ἐν εὐρυτάτῃ διαχριστιανικῇ κλίμακι καὶ ἰδίᾳ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 178 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

ἐν ταῖς περιοχαῖς ἐκείναις ἔνθα ἀπτότερον ὁ Προσηλυτισμός ἀσκειῖται καὶ ἐφαρμόζεται, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀπαρίθμησης ἢ περιγραφή εἰς οὐδὲν θὰ ὠφέλει, εἰμὴ εἰς τὴν παρουσίασιν τῆς τραγικότητος τοῦ πράγματος ὑπὸ τὰς θλιβερωτέρας τῶν λεπτομερειῶν αὐτοῦ. Πάντως εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι τὰ χρησιμοποιούμενα ταῦτα ἐν τῷ Προσηλυτισμῷ μέσα εἶναι ἐκείνα, ἅτινα καθιστῶσι κατ' ἀρχὴν τὸν Προσηλυτισμὸν ὑποπτον καθ' ἑαυτὸν. Εἶναι δὲ τὸ ὑποπτον τοῦτο ἐν τῷ Προσηλυτισμῷ ὁ κυριώτερος καὶ ἐμφανεστερος αὐτοῦ χαρακτήρ.

Ἄλλὰ τὸ θέμα τοῦτο περὶ τοῦ ὑπόπτου χαρακτήρος ἐν τῷ Προσηλυτισμῷ ἔχει καὶ εὐρύτερον περιεχόμενον. Διότι δὲν εἶναι μόνον τὰ ἅ χρησιμοποιοεῖ μέσα, τὰ προσδίδοντα εἰς αὐτὸν τὸν χαρακτήρα τοῦ ὑπόπτου. Τί γίνεται ὅταν ὁ Προσηλυτισμός δὲν διενεργεῖται πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην μὲ μέσα παράνομα καὶ ἀνήθικα, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τιμίας πῶς διαθέσεις, χρησιμοποιοεῖ νομίμους μόνον μεθόδους; Ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ παρόμοιοι περιπτώσεις, ἡ δὲ πειθῶ, π.χ., καὶ ἡ ἐλευθέρια καὶ λογικὴ συζήτησις δὲν δύνανται ἀσφαλῶς νὰ θεωρηθῶσιν, εἰς τὰς τυχὸν περιπτώσεις ἐπιστροφῆς διὰ τούτων, ὡς μέσα ὑποπτα καθ' ἑαυτά.

Δυνάμεθα, νομίζω, νὰ εἰπώμεν ἀνεπιφυλάκτως, ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ ὑπόπτου δὲν ἀφεται καὶ ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἀπὸ τὸν Προσηλυτισμὸν, τοῦλάχιστον κατ' ἀρχήν. Διότι ἀσφαλῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐντοπίσωμεν τὴν ἐννοίαν τοῦ ὑπόπτου εἰς μόνον τὰ χρησιμοποιούμενα κατ' αὐτὸν μέσα. Ὑπὸ ταῦτα κεῖται, ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ συνηθέστερον ὑπολανθανόντως, ὀλόκληρος ψυχολογικὴ καὶ ἄλλη «κληρονομία» σκέψεων, αἰσθημάτων, ἐπιδιώξεων, ἀντιλήψεων κλπ. ἥτις καὶ καθιστᾷ τὸν Προσηλυτισμὸν λειτουργίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνθρώπου ἐν πολλοῖς ἀνεξέλεγκτον καὶ ἀστάθμιτον, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐμφανίζει, ὡς εἰκός, τοῦτον ὡς καθ' ἑαυτὸν ὑποπτον. Ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ Μαρτυρίας καὶ Προσηλυτισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὐσταθῇ ὁ καὶ πρότερον ὑφ' ἡμῶν μνημονευθεὶς χαρακτηρισμὸς τοῦ Λατίνου θεολόγου π. Yves Congar, ἀποκαλέσαντος τὴν μὲν Μαρτυρίαν-Ἱεραποστολὴν «ζήλον», τὸν δὲ Προσηλυτισμὸν «ἀδιακρισίαν», τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ καθιστᾷ τὸν Προσηλυτισμὸν ὑποπτον. Ἴδου δὲ πῶς:

Ἡ Μαρτυρία ἐγκρατεῖ ἐν τῷ ἐκθέτειν τινὰ τὴν ἀλήθειαν τῷ ἑτέρῳ, καθὼς ἀντιλαμβάνεται ταύτην οὗτος, ἀφιεμένου τοῦ ἑτέρου ἐλευθέρου, ἵνα κρίνη καὶ καθόριση τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ ἀκρίβειαν τῆς ἀληθείας, ἥτις τῷ μεταδίδεται. Τὸ ζήτημα μεταπίσεως, ἀποδοχῆς καὶ ἀκολουθίως καὶ μεταστροφῆς εἰς τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται εἰς δευτέραν μοῖραν καὶ εἶναι τὸ χρονικῶς ὑστερον ἐν τῇ ὅλῃ ὑποθέσει. Ὁ οὕτως κινούμενος μηχανισμὸς τῆς Μαρτυρίας ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶναι μόνον μορφή μεταδόσεως ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ μορφή λήψεως, διότι ὁ παρέχων μαρτυρίαν τῆς ἑαυτοῦ ἀληθοῦς «θέσεως», τείνει εὐήκοον οὖς καὶ ἔχει πρόθυμον τὴν διάθεσιν, ὅπως πλουτισθῇ ἀμοιβαίως ἀπὸ τὰς μορφὰς τῆς ἀληθείας, ὡς αὗται συναντῶνται παρὰ τῷ πρὸς ὃν παρέχεται ἡ Μαρτυρία. Ὁ ἀλληλοπλουτισμὸς ἐν ταῖς διακρισια-

νικαῖς σχέσεσιν οὕτω μόνον νοεῖται καὶ ἐπιτυγχάνεται, ὅταν καὶ ὁ παρέχων τὴν Μαρτυρίαν καὶ ὁ δεχόμενος αὐτήν, ἐν ταπεινότητι ψυχῆς παραδέχονται, ὅτι ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸν μὲν καὶ εἰς τὸν δὲ ἀπεκάλυψε, κατ' ἴδιον τρόπον, καὶ κατὰ τὴν ἀνεξερευνήτητον Βουλὴν Αὐτοῦ, ὅ,τι καὶ ὅσον Αὐτὸς ἐβούλετο. "Ὅταν οἱ Ἀπολογηταὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρεῖχον Μαρτυρίαν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκεκαλυμμένης Ἀληθείας, δὲν ἐδίστασαν νὰ διατυπώσωσι τὴν περίφημον θεωρίαν αὐτῶν περὶ τοῦ «Σπερματικοῦ Λόγου», κατὰ τὴν ἀδιάψευστον μαρτυρίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι οὐχὶ πάντως «ἀμάρτυρον» ἀφήκεν ὁ Θεὸς ἑαυτὸν καὶ ἐν τοῖς Ἕθνεσιν (Π ρ ά ξ. 14,17). Τοῦτο λοιπὸν εἶναι τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῆς Μαρτυρίας.

Ἀντιθέτως ὁ Προσηλυτισμὸς προϋποθέτει κυρίως καὶ πρωτίστως τὴν κρίσιν καὶ κατάκρισιν τῆς διδασκαλίας ἢ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἣν διενεργεῖται οὗτος. Ἀρέσκεται εἰς τὴν ὑπογράμμισιν τῶν ἀδυναμιῶν ἢ τῶν πλανῶν τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως, ἐφ' ὅσον μόνον ἐπὶ μιᾶς τοιαύτης προϋποθέσεως ἤμπορεῖ νὰ εὐσταθήσῃ τὸ προσηλυτιστικὸν οἰκοδόμημα. Διὸ καὶ συναντᾶται συνήθως ὁ Προσηλυτισμὸς συμβαδίζων ἢ μὲ τὴν «στενοκέφαλον» νοοτροπίαν τοῦ προσηλυτιζόντος, ὅτι αὐτὸς μόνος κατέχει τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, ἢ μὲ τὸν «ὀμολογιακόν, λεγόμενον, φανατισμόν» («confessional elocentrism»), ὅστις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ παθολογικὴ ἐκδήλωσις ὀμολογιακῆς ἐγωπαθείας. Καὶ ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ἠθικῶς ἀνεδαφικὸν «σύμπλεγμα» εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ καθιστᾷ τὸν Προσηλυτισμὸν σύστημα καταφεῦγον εἰς ὑποπτα μέσα καὶ ἀποβαῖνον θεσμὸς ἀπόβλητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εἶναι δὲ καὶ ἀπόβλητος ὁ Προσηλυτισμὸς, διότι κατ' οὐδένα λόγον δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἤμπορεῖ νὰ συνυπάρξῃ μετὰ τῆς οὐσιώδους ιδιότητος ἐκάστου βεβαπτισμένου χριστιανοῦ ὡς μέλους μιᾶς Ἐκκλησίας. Τοῦτο εἶναι ἐν ἑτερον στοιχεῖον ἐν τῷ προσηλυτισμῷ, ἐμπλέκον εὐρυτέρας τὴν περὶ Χάριτος καὶ Μυστηρίων διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, περὶ ἧς ἐλέχθησαν τὰ εἰκότα ἐν τῷ εὐθύς ἀνωτέρω κεφαλαίῳ τῆς παρούσης μελέτης ἡμῶν.

Ἐνταῦθα σημειωτέον τοῦτο κυρίως, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀκριβῶς ἐξεταζόμενος ὁ Προσηλυτισμὸς ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἡμῶν ὡς σύστημα περισσοτέρως ἀπόβλητον, ἐὰν ληθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι οὗτος ἀσκεῖται καὶ κατευθύνεται καὶ πρὸς αὐτὴν ἔτι τὴν παιδικὴν, ἐπὶ παραδείγματι, ἡλικίαν ἢ πρὸς τὴν μαθητιῶσαν ἡλικίαν, τὴν μὴπω ἐμπεδωθεῖσαν θρησκευτικῶς ἐν τῇ πίστει τῆς ἑαυτῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ πρὸς τὰς κατηγορίας ἐκείνας τῶν χριστιανῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσαι τὴν μᾶζαν τῆς Ἐκκλησίας, εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ὑποαναπτύξεως θρησκευτικῆς, θεολογικῆς, ἠθικῆς καὶ ἄλλης. Ἀλλαις λέξεσιν, ὅσον εὐκολωτέρα καὶ «ἀποδοτικωτέρα» ἐμφανίζεται ἡ προσηλυτιστικὴ δρᾶσις ἐν τινι κοινωνίᾳ, τόσον περισσοτέρως ἀπόβλητος δέον ὅπως χαρακτηρίζεται ὁ Προσηλυτισμὸς.

Ἄλλωστε τὸ ἀπόβλητον τοῦ Προσηλυτισμοῦ τυγχάνει σήμερον καὶ ἀπὸ

εὐρύτερας οἰκουμενιστικῆς πλευρᾶς διαπεπιστωμένον, διαφαίνεται δὲ καὶ εἰς πλείστας ὄσας ἐκ τῶν ἀποφάσεων ἐπὶ μέρους διαχριστιανικῶν ἐπαφῶν καὶ συναντήσεων, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἔγγραφα τίνα αὐτῶν τούτων τῶν ἰθυόντων κύκλων τοῦ Π.Σ.Ε. Σημειωτέον δέ, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐπι ἡ ἀποτελέσασα ἐνταῦθα θέμα εὐρύτερας μελέτης ὑφ' ἡμῶν Ἔκθεσις περὶ Προσηλυτισμοῦ ἀποδοκιμάζει τὸν Προσηλυτισμὸν, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον καὶ πλείστων ἄλλων παραλλήλων κειμένων, σχετικῶν πρὸς τὸ ἐπίμαχον καθ' ἑαυτὸ θέμα τῆς συγχωνεύσεως τοῦ Διεθνoῦς Συμβουλίου Ἱεραποστολῶν μετὰ τοῦ Π.Σ.Ε., περὶ ἧς ὑφίστανται ὀρθόδοξοι ἀπὸ μέρους ἡμῶν ἐνστάσεις, σχετιζόμεναι ἀπ' εὐθείας καὶ μετὰ τοῦ θέματος τούτου τοῦ Προσηλυτισμοῦ.

Ἐκ τῶν εὐρύτερων ἀποδοκιμαστικῶν τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἀποφάσεων ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἐνεργειῶν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τοῦτο μὲν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς «Σχέσεων μετὰ τῶν Χριστιανικῶν Κοινοτήτων τῆς Αἰγύπτου» τῶν ἐτῶν 1950-1951 καὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ Χριστιανικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἰνδιῶν» τοῦ ἔτους 1954¹⁰², τοῦτο δὲ τὴν σύνοψιν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀπορρίψεως τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἐπιχειρημάτων, ἣν κατεχώρησεν εἰς εἰσηγητικὴν Ἐκθεσίν του ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε. κ. W. A. Visser t' Hooft ἐν τῷ ὑπὸ στοιχεῖα πολυγραφώσεως (Gen. Secr. No 10), κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1956, κυκλοφορήσαντι διὰ τὴν Μικτὴν ἐπὶ τοῦ Προσηλυτισμοῦ Ἐπιτροπὴν κειμένῳ. Ἐπιτραπέιτω ἡμῖν ἵνα παράσχωμεν ἐνταῦθα ἐν μεταφράσει τὰς παρατηρήσεις τοῦ τελευταίου τούτου:

«Διατὶ ὁ «Προσηλυτισμὸς» εἶναι ἀπόβλητος.

Ἐν τοῖς κειμένοις, τὰ ὅποια ἐδέχθημεν, διάφοροι λόγοι παρέχονται ἐπὶ τοῦ θέματος διατὶ ὁ Προσηλυτισμὸς δεόν ὅπως ἀπορρίπτηται.

α) Ὑπάρχει ὁ ἀπλοῦς ἠθικὸς λόγος, καθ' ὃν τόσον ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὅσον καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ ζητήματι, δεόν ὅπως τηρῆται καὶ ἐφαρμολῆται ὁ χρυσοῦς κανὼν. Ἡ τιμιότης ἀπαιτεῖ, ὅπως οὐδεμία Ἐκκλησία ἐπωφελεῖται ἐκ τῆς πτωχείας ἐτέρας Ἐκκλησίας. Ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ὅπως οὐδεμία Ἐκκλησία προβαίη εἰς παροχὴν τῆς ἑαυτῆς μαρτυρίας ἄνευ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀποκαλύψεως τῆς «ταυτότητός» τῆς.

β) Ὑπάρχει ὡσαύτως ὁ θεολογικὸς λόγος, καθ' ὃν μόνον ἡ ἔχουσα πνευματικὴν σημασίαν μαρτυρία, εἶναι μαρτυρία, ἡ ὅποια ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐλευθέρη καὶ δυναμένη νὰ καταστήσῃ ἑαυτὴν μέτοχον καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν,

γ) Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ πρακτικὸς λόγος, καθ' ὃν ὁ Προσηλυτισμὸς εἶναι στοιχεῖον ἀποσυνθετικόν ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ, καθ' ὃν χρόνον

102. Specific proposals concerning a possible agreement between the Churches on Proselytism and Religions Liberty. Gen. Secr. Pap., No 4, April, 1956, pp. 2/3.

χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς μαρτυρίας, ὑπάρχει ἄμεσος ἀνάγκη πραγματικῆς χριστιανικῆς συναδελφούνης.

δ) Ὑπάρχει, τέλος, ὁ ἐκ κλησιολογικὸς λόγος, καθ' ὃν ὁ Προσηλυτισμὸς δὲν πρέπει νὰ βαίνη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ οἰασθήτινος ἀναγνωρίσεως, ἀκόμη καὶ τῆς πλέον περιορισμένης, τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ὡς Ἐκκλησιῶν ¹⁰³.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ τοιοῦτότροπος ἀναγνώρισις τοῦ ἀποβλήτου καὶ τοῦ ἠθικῶς ἔσσαν καὶ θεολογικῶς ἀνεδαφικοῦ τοῦ Προσηλυτισμοῦ γίνεται καὶ ἐν ἄλλαις ἐπισήμοις ἀποφάνσεσι καὶ γνωματεύσεσι τῶν ἰθυόντων κύκλων τῆς Οἰκουμενιστικῆς Κινήσεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς ὧδε νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ ἐὰν ἔτι δὲν βαίνη πρὸς τὴν λύσιν αὐτοῦ —τοῦτο ὄντως δὲν δύναται τις νὰ τὸ συλλάβῃ ὡς ἰδέαν ἢ ὡς πραγματικότητα καὶ νὰ προΐδῃ τι ἐπ' αὐτοῦ—ὅμως λαμβάνει μίαν ὄψιν ὁμολογουμένως ἐνδιαφέρονταν, αἱ δὲ συζητήσεις, αἵτινες μέλλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι ἐν τῷ ἐγγύς μέλλοντι ἐπ' αὐτοῦ, θὰ παρουσιάσωσι ἀναμφισβητήτως πολὺ ἐνδιαφέρον. Καὶ εἶναι μὲν δυνατόν νὰ βλέπωμεν συνεχιζομένην ἐκασταχοῦ τὴν προσηλυτιστικὴν δρᾶσιν, καὶ δικαιολογουμένην ταύτην ἐντὸς τῶν πλασιῶν τῶν πολλαπλῶν «προϋποθέσεων» αὐτῆς, ὡς τοῦλάχιστον ἐμφανίζονται αὗται ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων μὲ τὸ θέμα παρατάξεων τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ καθόλου, ἀλλὰ ταύτοχρόνως, ἐντὸς περιέργου τινὸς διχοτομίας σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν, νὰ τυγχάνῃ ὁ Προσηλυτισμὸς καθ' ἑαυτὸν καὶ τῆς γενικωτέρας ταύτης ἀποδοκιμασίας. Διὸ καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως, ἐν γε τῷ παρόντι, νὰ συμμερισθῶμεν τὴν ἄποψιν τοῦ Stephen C. Neill, παρατηροῦντος, ὅτι «ἀτμόσφαιρά τις εἰρήνης, ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἀλληλοκατανοήσεως δύναται νὰ δημιουργηθῇ, ἥτις καὶ καθιστᾷ δυνατόν τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ βασικοῦ τούτου προβλήματος ¹⁰⁴.

Καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν ταύτην τοῦ προβλήματος, ὡς βασικοῦ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ καὶ διὰ τὰς διαχριστιανικὰς σχέσεις, δεόν νὰ συνειδητοποιήσωσιν αἱ Ἐκκλησίαι ἐν ἑαυταῖς καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν συνεργασίαν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ Π.Σ.Ε. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἀντιμετώπισις τοῦ ἔλου τούτου θέματος, καὶ ἐπὶ τὸ σαφέστερον εἰπεῖν, ἡ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀπέναντι τούτου, εἶναι σαφῆς ἀφ' ἑαυτῆς, διαφαίνεται δέ, ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτῆς γραμμαῖαις, ἐκ πάντων τῶν μεχρι τοῦδε ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ λεχθέντων. Ἡ γενομένη θεολογικὴ καὶ λοιπὴ εὐρυτέρα ἀναίρεσις τῶν προβαλλομένων «προϋποθέσεων» τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἀπέδειξε, νομίζομεν, ἐπαρκῶς τὴν ὀρθόδοξον θέσιν ἐν τῷ θέματι. Ὑπάρχει ὅμως, καὶ παρὰ τὰ λεχθέντα, μία περισσώτερον ἀναλελυμένως δυναμένη νὰ ἐμφανισθῇ καὶ διατυπωθῇ ὀρθόδοξος ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος, καὶ ταύτην θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι τελευταίῳ τούτῳ κεφαλαίῳ τῆς παρουσίας ἐργασίας ἡμῶν.

(Συνεχίζεται)

103. Notes for the Commission on Proselytism and Religious Liberty, by W. A. Visser 't Hooft, Gen. Sec. Pap., No. 10, April, 1956, p. 2.

104. Neill Steph. C., Proselytism and Church Unity, FOC Pap., 35, August 1953, p. 5.